

Μάσιμο Κατσιάρι

Η γλώσσα της πολιτικής

Μετάφραση – Επιμέλεια: Θανάσης Γιαλκέτσης

□ Αποδέχεστε ότι στις μέρες μας το επίπεδο της πολιτικής επικοινωνίας είναι μερικές φορές πολύ χαμηλό;

Δεν πρέπει όμως εξαιτίας αυτού του λόγου να τη σνομπάρουμε. Η πολιτική γλώσσα είναι από τη φύση της δημαγωγική, ο σκοπός της έγκειται στο να καθοδηγεί τον λαό και να τον πείθει με κάθε μέσο ότι ορισμένες ιδέες και προοπτικές είναι καλές. Η απαίτηση να μπορέσει η πολιτική γλώσσα να προσεγγίσει την «επιστημονική» γλώσσα είναι παράλογη. Ο επιστήμονας οφείλει να προσπαθεί να έρχεται σε επαφή με το «είναι», ενώ η πολιτική γλώσσα αναφέρεται στο «δέον γενέσθαι».

□ Δεν υπάρχουν ωστόσο κάποια όρια στη δημαγωγία;

Όταν το «δέον γενέσθαι» παρακάμπτει κάθε συγκεκριμένη ανάλυση της πραγματικής κατάστασης, η πολιτική γλώσσα γίνεται σκέτο ψέμα. Αν προσπαθώ να πείσω τον «δήμο» με υποσχέσεις που δεν έχουν καμιά θεμελίωση, που δεν υπολογίζουν διόλου την υπάρχουσα πραγματικότητα, τότε η πολιτική γλώσσα παρουσιάζεται με ιδιαίτερα υποβαθμισμένες μορφές, γίνεται σκέτη προπαγάνδα.

□ Θεωρείτε ότι σήμερα οι πολιτικοί φροντίζουν να υπολογίζουν την υπάρχουσα πραγματικότητα;

Η γενική γλώσσα είναι ήδη μια κενολογία, αλλά τι είναι αυτό που μας προκαλεί έκπληξη; Η υποβάθμιση δεν είναι μόνον υποβάθμιση της πολιτικής, είναι ευρύτερη. Έχει επικρατήσει η γλώσσα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, η οποία παρακάμπτει κάθε ανάλυση, κάθε κριτική, κάθε κρίση. Συντελείται ένα τρομερό φτώχισμα των μέσων επικοινωνίας μας. Οι πολιτικοί προσφεύγουν σε μια βιαστική επικοινωνία χρησιμοποιώντας τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, δεν ζουν άλλωστε σε άλλον πλανήτη.

□ Υπάρχουν διέξοδοι;

Το μοναδικό πράγμα που μπορούμε να κάνουμε είναι να προσπαθούμε να αντισταθούμε, να έχουμε επίγνωση της πραγματικότητας. Όπως σας έλεγα προηγουμένως, το να απορρίψουμε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή να πάψουμε να μιλάμε μέσω των εφημερίδων ή της τηλεόρασης θα ήταν σνομπισμός, για να μην πούμε ότι θα ήταν μια ασκητική τοποθέτηση. Κανείς μας δεν μπορεί να είναι ανώτερος από τον κόσμο του.

□ Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν ανεβάσει τον βαθμό της συγκινησιακής έντασης. Μεγαλώνει έτσι η ανάγκη ενός εχθρού;

Στην πολιτική, η γλώσσα της εχθροπάθειας δεν είναι κάτι καινούργιο. Η πολιτική πάντοτε προσομοιάζε με τον πόλεμο, προσφεύγοντας σε μια ψευτο-μιλιταριστική γλώσσα, αλλά σήμερα έχει χαθεί η ικανότητα της κριτικής. Κανείς δεν θεωρεί πλέον ότι πρέπει να γνωρίσει τον αντίπαλό του, να κατανοήσει τη γλώσσα του. Η κρίση χρειάζεται χρόνο, κριτική απόσταση. Σήμερα όλα εξαντλούνται στην αμεσότητα. Η κριτική είναι μια στάση που έχει χαθεί από τις εφημερίδες, ακόμα και από την εκπαίδευση.

□ Τι δεν σας αρέσει στην εκπαίδευση;

Εχει παρασυρθεί από ένα άγχος για την επίδοση, απασχολημένη με το να προετοιμάζει για την εργασία, διακατεχόμενη από τη μανία του παραγωγισμού. Εκείνο που μετράει σήμερα είναι να φτάνει κανείς αμέσως στην επιτυχία, να πείθει γρήγορα τον συνομιλητή του, χωρίς να έχει σημασία το αν προσφεύγει σε ψευδή στοιχεία. Δεν μετράει το να σκέφτεται, να συλλογίζεται, να αναλύει τις αιτίες, αλλά μετράει αντίθετα το να προβάλλει μιαν άποψη όσο το δυνατόν πιο γρήγορα. Κυριαρχούμε από τη βιασύνη. Ακόμα και οι πολιτικοί είναι εμπόρευμα με ημερομηνία λήξης.

□ Το να αντιστεκόμαστε σημαίνει να επιβραδύνουμε;

Να παίρνουμε τον χρόνο μας, να ξαναρχίσουμε να συλλογίζομαστε, να προσπαθούμε να κατανοήσουμε τους λόγους του άλλου, τη γλώσσα όσων σκέφτονται διαφορετικά από μας. Αν το κάνει κανείς αυτό, πιθανότατα θα είναι ένας μοναχικός και μάλλον δεν θα γίνει ποτέ πολιτικός ηγέτης. Αλλά ποιο θα είναι το πρόβλημα;

▣ Αυτή είναι η θέση του διανοούμενου;

Νομίζω ότι θα έπρεπε να είναι. Είναι η θέση εκείνου που δεν αισθάνεται πως είναι χρέος του να προσαρμόζεται στον καιρό του, εκείνου που δεν ασχολείται μόνο με το να καθρεφτίζεται στην πραγματικότητα, εκείνου που δεν θέλει να είναι σύγχρονος με κάθε τίμημα.

▣ Αντιστεκόμαστε και με το να υπερασπιζόμαστε συνταγματικές αξίες όπως ο αντιφασισμός;

Ο αντιφασισμός προϋποθέτει έναν φασισμό που δεν μου φαίνεται να βρίσκεται στον ορίζοντα. Νομίζετε ότι ένας υπουργός που αναφέρει φράσεις του Μουσολίνι μπορεί να προκαλέσει φόβο; Υπάρχει πάντως ο κίνδυνος διάλυσης μιας αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, την οποία δεν ξέρουμε τι θα τη διαδεχτεί, αλλά σίγουρα δεν θα είναι μορφές αυταρχισμού σαν εκείνες του εικοστού αιώνα.

▣ Και δεν σας φαίνεται αυτό ένα σενάριο που πρέπει να το φοβόμαστε;

Φοβάμαι περισσότερο τη στερούμενη κριτικής σκέψης μαζική ομογενοποίηση, στην οποία προσαρμοζόμαστε χωρίς την ανάγκη λογοκρισίας.

▣ Ο λαϊκισμός τρέφεται από αυτή την ατμόσφαιρα;

«Λαϊκισμός» είναι άλλη μια λέξη της οποίας γίνεται μεγάλη κατάχρηση. Λαϊκιστικά και δημαγωγικά στοιχεία ενυπάρχουν σε κάθε πολιτική έκφραση. Μια τάση όλης της σύγχρονης πολιτικής είναι το να μιλάει με συνθήματα. Χρησιμοποιώντας μια γλώσσα στην οποία κυριαρχεί το στοιχείο της υπόσχεσης.

▣ Οι σημερινοί πολιτικοί καταφεύγουν στη ρητορική υπερβολή;

Άλλη είναι πάντως η παρατήρηση. Στην Πρώτη Ιταλική Δημοκρατία, το δημαγωγικό στοιχείο συνδυαζόταν με ένα έντονα ιδεολογικό στοιχείο. Το ιδεολογικό στοιχείο δημιουργεί κοινότητα, ένα κοινό ήθος, έχει μια σταθερή βάση. Από τότε που οι ιδεολογίες κατέπεσαν πλήρως, με αφετηρία τις δεκαετίες 1980-1990, απέμεινε μόνον το δημαγωγικό-λαϊκιστικό εποικοδόμημα.

▣ Αφού πέθαναν οι ιδεολογίες, σημασία έχουν τα προγράμματα;

Μα ποια προγράμματα; Τα προγράμματα χρησιμεύουν για να επιδιορθώνονται οι θερμοσίφωνες, τα φτιάχνουν οι τεχνικοί. Δεν υπάρχει πολιτική που να μπορεί να οριστεί μόνον προγραμματικά. Σήμερα κυριαρχεί η φλυαρία χωρίς ιδεολογία.

▢ Επομένως και χωρίς αξίες;

Οι αξίες ή έχουν ιδεολογική βάση ή αλλιώς είναι φλυαρίες.

▢ Και η ισότητα την οποία ο Μπόμπιο θεωρούσε θεμελιώδη αξία της Αριστεράς;

Είναι μια γενική αρχή, καθαυτό αντιφατική. Οι Γάλλοι επαναστάτες, επειδή κατανοούσαν ότι ελευθερία και ισότητα μαζί είναι σαν την πίτα ολάκερη και τον σκύλο χορτάτο, είχαν τη σύνεση να τις συνδέσουν με την αδελφότητα.

▢ Θα υπάρξουν λύσεις;

Οι πολιτικοί θα πρέπει να μας πουν πώς μπορεί σήμερα να υλοποιηθεί ένα αξιόπιστο πολιτικό πρόγραμμα. Πώς μπορεί να υλοποιηθεί ένα σχολείο ίσο για όλους ή ένα σύστημα υγείας ίσο για όλους; Οι λεγόμενες αξίες, αν δεν βρίσκουν τρόπους υλοποίησης, παραμένουν απλή φλυαρία. Σήμερα, όμως, τα περιθώρια για να οριστούν εφαρμόσιμα προγράμματα είναι σχεδόν ανύπαρκτα. Αυτή η αδυναμία είναι το δράμα.

Πηγή: Εφημερίδα των Συντακτών, 14.05.2023

